

УДК 519.21:378.2

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АКТУАРІЇВ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Тетяна Фурсенко

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Анотація. У статті розглядається специфіка актуарної освіти у світовому розрізі, здійснюється аналіз організаційних форм здобуття кваліфікації актуарія, котрі характеризуються високим ступенем розрізненості. Виокремлюються формальна, неформальна та змішана моделі отримання кваліфікації актуарія; сформульовано основні тенденції розвитку професійної підготовки актуаріїв, що полягають у посиленні ролі університетів як установ, що готують актуаріїв-професіоналів, тяжінню до уніфікації змістового аспекту підготовки актуаріїв через прагнення вироблення стандартизації оцінювання рівня підготовленості останніх; виявлено зростаюче усвідомлення світовим суспільством важливості розвитку освітніх систем підготовки актуаріїв. Визначено, що серед пріоритетних завдань, що стоять перед актуарною освітою, є розвиток системи підготовки цих фахівців у країнах, з економікою, що розвивається. Це обумовлює в Україні значний інтерес до вивчення світового досвіду.

Ключові слова: *актуарії, актуарна освіта, форми організації навчання, тенденції розвитку, Міжнародна Асоціація Актуаріїв, Мережа освітян-актуаріїв*

Татьяна Фурсенко

**МИРОВОЙ ОПЫТ ПРОФИСИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ АКТУАРИЕВ:
ОСОБЕННОСТИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ**

Аннотация. В статье рассматривается специфика актуарного образования в мировом разрезе, производится анализ организационных форм получения квалификации актуария, сформулированы основные тенденции развития профессиональной подготовки актуариев. Определено, что среди приоритетных задач актуарного образования находится развитие системы подготовки этих специалистов в странах, которые развиваются.

Ключевые слова: *актуарии, актуарное образование, формы организации обучения, тенденции развития, Международная Ассоциация Актуариев, Сеть педагогов-актуариев.*

Tetiana Fursenko

*GLOBAL PRACTICES OF PROFESSIONAL TRAINING OF ACTUARIES:
PECULIARITIES AND DEVELOPMENT TRENDS*

Abstract. The paper can be considered a contribution to the current discussion of the state and future developments in the field of actuarial education. It deals with the peculiar features of becoming an actuary such as multiplicity of ways which are available to those willing to enter this profession. Namely, there are three educational models of preparation of qualified specialists in actuarial science: university-based, exam-based and hybrid which is basically a combination of both. In the number of countries the examples of which are given in the article actuarial education presents a unique phenomenon in terms of which informal education is regarded as the one ensuring higher standards and providing better quality of preparation than traditional university settings can offer to their graduates. However, there is a widespread tendency to bring the standards established by professional actuarial bodies to universities. It will open the profession to a broader audience and in such a way a strong connection of knowledge and skills gained by prospective students with their job requirements will be maintained. Besides,

this step will also bring actuaries to academic environment. It is a great advantage for the development of actuarial science and research. Regardless of such diversity of educational forms and given the global tendency towards the elaboration of a single approach of assessing skills and knowledge of aspiring actuaries, the content and the range of disciplines that have to be covered by them are clearly specified by the International Actuarial Association. There is also a global trend to adjust local syllabi to this core one. It may contribute to the development of mutual recognition of professional statuses of actuaries around the world. The growing awareness of the important role of skills possessed by qualified actuaries for economic prosperity of a country or businesses in terms of gaining profits leads to their preparation being treated as the one of major concern, especially for developing countries. In the view of the above, the number of useful teaching recourses, materials and more importantly the core syllabus have been developed and are available on the website of the IAA and the AEN. Ukraine can also benefit greatly from following the international standards on its way to convergence with existing actuarial organizations around the world.

Keywords: *actuaries, actuarial education, forms of training organization, development trends, International Actuarial Association, Actuarial Educators Network.*

Постановка проблеми. Умови сучасного світового соціально-економічного життя, основною рисою яких є постійне чергування економічних спадів та підйомів, обумовлюють великий попит на спеціалістів з актуарної справи. Цікавим видається той факт, що хоча актуарна освіта по всьому світу має вікові традиції, в країнах колишнього Радянського союзу ситуація кардинально відрізняється, що пов'язано з домінуванням на його теренах командно-адміністративної економіки протягом майже 70 років. 90-ті роки ХХ-го століття, які були ознаменовані

переходом пострадянських держав до ринкових відносин та послабленням ролі уряду як регулятора, зумовили створення об'єктивних економічних реалій, таких як ринкова нестабільність, розвиток приватної власності, що в свою чергу призвели до необхідності захисту майнових і особистих інтересів учасників ринкових відносин, стимулювали актуальність ризик-менеджменту і хеджування. Зазначені фактори обумовлюють значний інтерес України до розвитку професійної підготовки фахівців з актуарної справи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує певна кількість досліджень присвячених актуарній науці та професійній підготовці фахівців з актуарної справи серед яких праці Ю. Н. Карташова [1], Г. І. Фаліна [2], Фреда Сзабо (Fred Szabo) [7], Тома Міллера (Tom Miller), Кріса Дейкіна (Chris Daykin)[4]. Зазначені науковці здебільшого розглядають актуарну освіту з позицій умов набуття статусу кваліфікованого актуарія, орієнтуючись на міжнародні стандарти стосовно змістового аспекту підготовки останніх, ми ж у даній розвідці зробимо спробу висвітлити форми організації професійного навчання фахівців з актуарної справи та окреслити основні тенденції розвитку актуарної освіти.

Мета статті. Виявити специфіку підготовки фахівців з актуарної справи у світовому контексті, що конкретизується у наступних завданнях: здійснити аналіз організаційних форм набуття актуарної освіти та виокремити основні пріоритети організації навчання майбутніх актуаріїв.

Методи дослідження. Основу дослідження складають аналіз та синтез психологічних і педагогічних наукових знань, метод порівняльно-педагогічного аналізу, систематизація та узагальнення, класифікація форм та підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи той факт, що професія актуарія на теренах нашої держави на сьогодні залишається

новим, хоча і дуже перспективним напрямком здійснення професійної діяльності, актуальним видається здійснити короткий огляд того, що, власне, означає бути актуарієм. Отже, актуарії – це міжгалузеві спеціалісти, що мають ґрунтовні знання і практичні навички з таких галузей знань як математика, фінанси, теорія вірогідності, статистика, демографія та економіка. Цей комплекс інструментів застосовується ними для фінансового моделювання та прогнозування, котре здійснюється на основі збору статистичних даних та побудови математичних моделей за допомогою комп'ютерних програм, що дозволяє ефективно вирішувати економічні задачі з урахуванням найбільш вірогідних тенденцій розвитку ситуацій. На сьогодні, теорія і практика актуарної освіти характеризуються рядом особливостей, які ми детально розглянемо нижче.

По-перше, специфіка професійної підготовки актуаріїв, на відміну від навчання представників інших професій, полягає у розрізненості шляхів отримання відповідної кваліфікації. Так, перший і найбільш поширений у світі спосіб визнання тієї чи іншої особи професійним актуарієм – це проходження сертифікації шляхом складання кваліфікаційних екзаменів, що розробляються міжнародними і/або національними професійними організаціями. Кількість успішно складаних екзаменів є умовою набуття певного виду членства, що де-юре та де-факто означає визнання професіоналізму та отримання дозволу на здійснення професійної діяльності. Здебільшого виділяють наступні типи членства: член-кореспондент (Associate), що має широку підготовку для розв'язання базових фінансово-економічних задач; повний член (Fellow), статус якого означає поглиблену спеціалізацію за певним напрямом управління ризиками, що передбачає вищу кваліфікацію; студент (Student member) – особа, що звернулась з бажанням отримати членство у професійній організації й, як правило, вже склала певні професійні іспити; прикріплений член (Affiliate Member) – особа, що здійснює професійну

діяльність у сфері страхування, однак її освітня підготовка недостатня для отримання статусу члена-кореспондента чи повного члена; почесний член (Honorary Fellow) – особа, що здійснила видатні досягнення у сфері актуарної науки та сприяє її просуненню та розвитку; дипломований актуарій з підприємницьких ризиків (Chartered Enterprise Risk Actuary – CERA) – статус надається членам-кореспондентам чи повним членам, котрі склали додатковий іспит з підприємських ризиків [2, с. 3, 6]. Слід сказати, що найбільш професійно значущими є перші два згадані статуси. Варто також зазначити, що наявність тих чи інших типів членства, вимоги для їх отримання (кількість професійних іспитів, їх зміст і форми проведення, вимоги до практичного досвіду роботи та терміну постійного проживання на території країни) різняться від об'єднання до об'єднання.

Характерним для цієї освітньої моделі загалом є той факт, що у випадку наявності актуарних програм в університетах, їх успішне завершення не розглядається як достатня підстава для отримання права називатися актуарієм та займати відповідні посади – повноцінну професійну освіту можна отримати лише шляхом навчання за стандартами професійного об'єднання.

Інший шлях отримання актуарної освіти є більш академічним й здійснюється, в основному, через університетську підготовку. Історично такий підхід був характерним для континентальної Європи. На сьогодні університетська модель є основою здійснення професійної підготовки актуаріїв у деяких країнах південної Америки (Бразилія – лише на рівні неповної вищої освіти, Аргентина), Європи (Данія, Італія, Португалія, Норвегія, Греція) Північної Америки (Мексика) та Азії (до прикладу, Ізраїль) [7, с. 73-89].

Модель університетської підготовки актуаріїв за критерієм співвідношення ролі університетів та професійних організацій можна також умовно розділити на декілька підвидів. Так, професійні організації у

рамках першої схеми навчання фахівців з актуарної справи відіграють допоміжну, консультативну роль і функцію професійного вдосконалення та розвитку, а державні установи – контролюючу роль, що полягає у здійсненні реєстру представників цієї професії та стандартизації освітніх послуг.

Так, наприклад університет Буенос-Айресу, що є провідним з підготовки актуаріїв в Аргентині, організовує свої навчальні програми у відповідності з рекомендаціями Міжнародної Асоціації Актуаріїв. На сьогодні, підготовка здійснюється за двома спеціалізаціями: Actuario-Administracion та Actuario-Economia. Обидві кваліфікації є достатніми для здійснення професійної діяльності. Єдиний нюанс полягає у тому, що, для того, щоб стати акредитованим актуарієм та мати право складати незалежні звіти та здійснювати офіційні рекомендації, випускники мають зареєструвати свої дипломи в державній організації Consejo Profesional de Ciencias Economicas, що контролює професійну діяльність бухгалтерів, актуаріїв, економістів, забезпечуючи дотримання професійних стандартів [7, с. 73-74].

У рамках цієї моделі підготовки актуарна освіта постає у традиційному університетському форматі і є невід'ємною складовою формування професійних компетенцій майбутніх актуаріїв.

Розглянемо ж альтернативний шлях вступу до професії актуарія, де формальна освіта на рівні вищих навчальних закладів та проходження курсів підготовки до і власне складання професійних іспитів у рамках професійних об'єднань, певною мірою, виступають еквівалентними та взаємозамінюваними.

Показними у цьому аспекті є приклад Нідерландів. У цій країні одним з можливих шляхів того, як можна стати кваліфікованим актуарієм, виступає проходження актуарної програми, що надається Інститутом Актуаріїв (Actuarieel Instituut). Навчання, як правило, займає 8-9 років. З

іншого боку, існує можливість обрати підготовку в університеті, що розраховане на 4-5 років. По закінченню навчання випускники також повинні пройти програму постуніверситетської освіти, організовану згаданою професійною організацією, що складає ще додаткових два-три роки. В обох випадках, по завершенню повного курсу, ті, хто навчаються, отримують титул Актуарія Асоціації Актуаріїв [6, с. 13].

Говорячи про тенденції розвитку сучасної актуарної освіти, слід зазначити, що більшість актуарних професійних об'єднань по всьому світу все більше визнають важливість ролі університетської освіти для становлення, розвитку та популяризації професії актуарія [4, с. 48]. Зокрема про це свідчить розробка та впровадження програм акредитації університетів, що має на меті встановлення відповідності вищих навчальних закладів стандартам, розробленим професійними об'єднаннями, щодо організації навчання студентів на високому рівні й у відповідності з вимогами майбутньої професійної діяльності. Серед переліку акредитаційних критеріїв знаходяться вимоги до кількісних і якісних (членство в професійній організації) показників професорсько-викладацького складу, змісту навчання та методів і форм організації контролю рівня навчальних досягнень, встановлення, мінімальної кількості балів для звільнення від здачі професійних іспитів, постійна співпраця з професійними об'єднаннями та відкритість до здійснення моніторингу і контролю за діяльністю ВНЗ [4, с.48]. Як бачимо, головна мета полягає у тому, щоб успішне проходження університетських курсів дисциплін було еквівалентним складанню ряду іспитів, що носить назву *Validation by educational experience*.

Такого роду програми були впроваджені у 2006 році в Об'єднаному Королівстві, з 2012 року у Канаді, в Австралії ще з 1976 року. Навіть у США Спілка актуаріїв, котра протягом тривалого часу не розглядала університетську освіту як альтернативний шлях вступу до професії, з 2005

року визнає ряд успішно засвоєних навчальних дисциплін як достатню підставу для звільнення від відповідних власних навчальних курсів [5, с.13].

Згадана тенденція видається досить раціональною, оскільки інтегрування таких переваг позауніверситетської, неформальної освіти як її гнучкість, застосування принципів зв'язку з життям, нагальними потребами суспільства, вузькоспеціалізоване профільне спрямування навчального матеріалу, безумовно, дозволить вдосконалити організаційно-педагогічні засади університетської освіти та сформувати потужну систему набуття кваліфікації актуарія, а також зробить професію більш відкритою та сприятиме збільшенню інтересу до неї серед студентської молоді.

Таким чином, можемо зробити висновок, що у світовому розрізі отримання актуарної освіти здійснюється за різноманітними моделями. В залежності від країни, прийнятними можуть бути одразу декілька альтернативних шляхів визнання особи кваліфікованим актуарієм . Всі можливі способи можемо згрупувати у наступні три категорії: неформальна освіта: складання професійних іспитів для отримання членства у професійній організації; поєднання формальної і неформальної освіти: навчання в університеті, що передбачає вивчення певних дисциплін, котрі зараховуються як еквівалент складання ряду професійних іспитів, з подальшим складанням тих предметів, що не були охоплені університетською програмою; формальна освіта: навчання в університеті, що завершується складанням державних іспитів та\або написанням кваліфікаційної роботи.

Незважаючи на таку розрізненість організаційних засад професійної підготовки фахівців з актуарної справи, важливою тенденцією навчання останніх виступає прагнення до уніфікації змісту навчання. У цьому аспекті важливу роль відіграє Міжнародна Асоціація Актуаріїв та розроблені нею базова програма навчання, що визначає мінімальний

перелік дисциплін та ключових тем, що повинні вивчатися для визнання особи кваліфікованим спеціалістом. Хоча зазначений документ і має рекомендаційний характер та надає освітнім установам та організаціям академічну свободу стосовно форм, методів і засобів навчання, з використанням яких будуть досягатись зазначені стандарти, програму МАА можна вважати відправною точкою для встановлення взаємного визнання кваліфікацій актуаріїв по всьому світу та подальшого можливого зменшення різноманіття шляхів вступу до актуарної професії.

Важливим для інтеграції національних систем підготовки актуаріїв для забезпечення якісної освітньої підготовки є створення Мережі освітян актуаріїв (Actuarial Educators Network), що відбулось у 2009-2010 роках [3] та стало наслідком усвідомлення необхідності вдосконалення навчального процесу підготовки майбутніх фахівців і актуарних досліджень та важливості обміну досвідом у міжнародному масштабі, що і стало метою зазначеного об'єднання. Регулювання діяльності членів мережі, яких на сьогодні нараховується більше 460, здійснює відділ освітнього комітету МАА [3]. Створення освітньої мережі для освітян з актуарного профілю, а також базової програми навчання є також корисним кроком на шляху до становлення актуарної освіти у країнах, що розвиваються, оскільки наявність програмного документу, що певним чином регулює змістове наповнення, а, отже, й рівень знань та умінь, що ними має володіти кваліфікований актуарій, та відкритість світового досвіду організації викладання, котре спрямовано на полегшення досягнення цієї мети, є сприятливими факторами, що значно збагачують вітчизняні практики професійної підготовки фахівців з актуарної справи таких країн.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, головною специфікою професійної підготовки актуаріїв не лише по всьому світу, а й у межах окремих країн є наявність різноманітних форм організації навчання як шляхів отримання відповідної кваліфікації.

Загалом можна виокремити три моделі здійснення освітньої підготовки останніх: на базі університетів, шляхом складання професійних іспитів та змішану. Незважаючи на таку розрізненість організаційних підходів, зміст навчання і вимоги до якості знань, умінь та навичок майбутніх фахівців характеризуються високим ступенем ідентичності та стандартизації.

Основні тенденції розвитку актуарної освіти обумовлюються об'єктивними соціально-економічними реаліями та полягають у посиленні ролі університетів як освітніх інститутів, які пропонують актуарну освіту, що може розглядатись як шлях до уніфікації педагогічно-організаційних підходів по всьому світу; в усвідомленні важливості підготовки кваліфікованих актуаріїв як передумови фінансового благополуччя країн, і у зв'язку з цим, необхідності подальшого розвитку актуарної освіти; тенденцією до становлення та розвитку актуарної освіти в країнах, що розвиваються. Саме остання позиція, на сьогодні, є надзвичайно актуальною і виступає перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карташов Ю. Н. Системы актуарного образования и квалификации. Мировой опыт [Электронный ресурс] / Ю. Н. Карташов // Прикладная статистика. Актуарная и финансовая математика. – № 1- 2. – 2008. – с. 63-75. – Режим доступа: <http://www.webcitation.org/6HdfwOkv4>
2. Фалин Г. И. Актуарное образование в США и Великобритании [Электронный ресурс] / Г. И. Фалин // Страхование дело. – 2002. – 15 с. – Режим доступа: [http://mech.math.msu.su/~falin/files/Фалин\(2012\)Актуарное_образование_в_США_и_Великобритании.pdf](http://mech.math.msu.su/~falin/files/Фалин(2012)Актуарное_образование_в_США_и_Великобритании.pdf)
3. An introduction to the Actuarial Educators Network [Electronic resource] // Actuarial educators network. – Access mode: http://www.actuaries.org/AEN/Documents/AEN_Presentation_Oct2010.pdf

4. Daykin, C. D. Actuarial education for the 21st century [Electronic resource] / C. D. Daykin. – p. 46-60. – Access mode : [http://www.actuaries.org/EVENTS/Seminars/EAAC_Bali/4%20\(46-60\)%20Chris_Daykin.pdf](http://www.actuaries.org/EVENTS/Seminars/EAAC_Bali/4%20(46-60)%20Chris_Daykin.pdf)
5. Mange, J. I. The evolution of Actuarial Education / J. I. Mange // The Actuary. – 2012. – № 4. – p. 12-13
6. Michail, A. B. Actuarial Education and Certification Around the World / A. B. Michail, C. E. Huntington, H. B. Mueller // The Record. – 2000. – № 2. – 20 p.
7. Szabo, F. E. Actuaries` Survival Guide: How to succeed in one of the most desirable professions [Electronic resource] / Fred E. Szabo. – USA: Academic Press, 2013. – 298 p. – Access mode: <http://www.sciencedirect.com/science/book/9780126801460>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Фурсенко Тетяна Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх актуаріїв.